

165. Héhalom, Templomdomb

(Nógrád megye) B, Kö

A temető feletti Templomdombon 1992-ben helybeli fiatalok a középkori templom alapfalai közé ástak, sírok és őskori leletek is előkerültek.¹⁹ 1993-ban Majcher Tamás leletmentő ásatás keretében a falak egy részét feltárta és megállapította, hogy a falakat a bronzkori hatvani kultúra telepének rétegeibe alapozták.²⁰ 1994-ben Kató Sára 5×5 méteres szelvényt nyitott a dombtető ÉNy-i részén.

Öt egymás alatti ház részleteit, padlósínteket tárt fel a hatvani kultúrából, 3 m mélyen érte el az őshumuszt.²¹ Ugyanakkor Majcher Tamás folytatta a templom maradványainak a feltárását. A kerítőfal egy része ismét előkerült.²²

2003-ban Sümegi Pál és Bácsmegi Gábor régészeti-geológiai vizsgálat keretében közel 1,5 km hosszú talajfúrás-szelvényt alakított ki ÉK-DNy irányban: 10 méterenként fúrtak le, két, védelmi célt szolgáló mes-

19 KATÓ S.: RégFüz. Ser. I. No. 46. Budapest 1994, 96.

20 KATÓ S.-MAJCHER T.: RégFüz. Ser. I. No. 47. Budapest 1996, 65-66.

21 KATÓ S.-MAJCHER T.: RégFüz. Ser. I. No. 48. Budapest 1997, 79-80.

22 MAJCHER T.: RégFüz. Ser. I. No. 49. Budapest 1997, 90.

terséges árkot állapítottak meg. A Templomdombot körülvevő belső árkot 350–400 m hosszúnak, 2–2,5 m mélynek mutatták a fúrési eredmények. Ettől távolabb egy külső árkot is kimutattak, ennek hosszát 2 km-re becsülték, a leírás szerint félkörívben fogja át a domb környékét, mélysége 4 m. Az általa befogott terület kb. 5–6 ha. Ezen belül a hatvani kultúra 2–3 m vastag tell telepének a rétegei mutatkoztak. Ebben az előzetes közleményben vázlatos rajzokban mutatták be az eredményeket.²³

2006. november 8-án Jankovich-Bésán Dénes, Nagy Levente és Tankó Károly társaságában bejártam a lelőhelyet. A területet 2007. január és február hónapokban mértem fel. (Az illusztrációt lásd a 225. oldalon!)

A Templomdomb közvetlenül a temető felett emelkedik. Szabálytalan kerek alaprajzú, környezetéből 3–4 m-re magasodik ki. Felszíne lapos, oldala köröskörül meredek. A Ny-i és K-i oldalában egy-egy bemélyedés, egykori feljáró utak nyomai. Északi szélébe egy nagyobb gödör mélyedése nyúlik be. A plató közepén kőfeszület áll, mellette sírkő 1848-as évszámmal. A dombtető D-i széléhez közel HP-kő áll (181,3 m).

Keleti széle mellett 27×17 m nagyságú, szabálytalan alaprajzú terület erősen bolygatott, mellette két egyenes árokkal, a középkori templom feltárásának a helye. Az egyébként sík plató É-i széléhez közel van még egy kerek mélyedés. A dombtető pereme körbe élesen mutatkozik, több helyen 10–20 cm-re kimagasodik, valószínűleg a körítőfal nyoma, amelyet Majcher Tamás említ.

A domb pereme alatt, 2–3 méterrel alacsonyabb szinten, a domboldalon erősen elmosódott, de jól felismerhető terasz fut körbe, amely csak az említett két bemélyedésnél szakad meg. A terasz rézsűjének alja a domb aljáig ér le, innen már a sík szántófield, illetve a temetőkerítés melletti füves terület kezdődik. A K-i domboldalon az említett terasz felett van még egy rövid, 10 m hosszú kis külön terasz. A dombtető átmérője É–D irányban 65, K–Ny irányban 62 m. Jelenlegi formáját bizonyára a középkori templommal kapcsolatban, vagy talán újabb korban alakították ki.

A domb ÉNy-i alja a temető kerítésénél végződik. A temető területe, amely az őskori telep része lehetett, kissé szabálytalan téglalap alakú, drótkerítés veszi körbe. A sírok miatt az eredeti felszín sokat változhatott, nagy vonalakban azonban megőrizte a domb alakját. A dombtető eredeti szélét a halottasház, a kis kápolna és az ezekkel egy vonalban kiugró rézsűs tereplépcső jelzi. Ettől a vonaltól lefelé hirtelen meredekké válik a terület. A temetőnek a Templomdomb felé eső fele teljesen sík. A temetőkerítésen kívül K felé a domboldal törés

nélkül folytatódik, a DNy-i oldalon azonban meredek rézsű kíséri kívülről a kerítést, majd itt is a szántófield következik. Az ásatások, a talajfúrások és a két árok helyének a rajzba való beszerkesztése a részletrajzok alapján későbbi feladat lesz.

NOVÁKI GYULA

166. Hollád, Holládi csomópont

(Somogy megye) B

2007 áprilisában régészeti felügyeletet láttunk el az M7 autópálya építése közben a Holládi csomópont C-ágában, ahol öt régészeti objektum került elő, melyek a középső bronzkori kisapostagi kultúra leletanyagát őrizték meg. A leletanyag döntő része kerámiatöredék, kevés patics, állatcsont, kőeszköz került elő. Az objektumok két csoportban helyezkedtek el, egymástól kb. 150 m-re.

Munkatársak: Balla Krisztián, Cserép Tamás, Ferencz Bálint és Nyári Zsolt.

NÉMETH PÉTER GERGELY

167. Hollád, körforgalom

(Somogy megye) U, R, B, Á

A területen körforgalom és az ehhez kapcsolódó útkorrekció megépítésére került sor. Ennek munkálatait felügyeltük, aminek során a felszíntől 80–100 cm-re objektumokat észleltünk, melyeket 2007. augusztus 6. és szeptember 21. között tártunk fel.

A körforgalom területén egy a 10–11. századra datálható település néhány maradványát: egy előtér-gödörrel és csak gyengén átégett tüztérrel rendelkező tüzelőberendezést, egy lekerekített sarkú téglalap alakú, két ágasos, szelemenés szerkezetű épületet és egy biztosan, két feltételezhetően erre az időszakra datálható gödröt találtunk. Két őskori, a dunántúli vonaldíszes kultúra időszakából származó objektum is volt ezen a területen.

Ettől a területtől jelentősen északabbra, az útkorrekció ÉK-i és ÉNy-i oldalán egy késő Árpád-kori, 13–14. századi település maradványait találtuk meg: 44 objektum biztosan, kb. 30 feltételesen erre a korszakra tehető. A területtől ÉK-re régészeti lelőhely található (Balatonszentgyörgy, Almási úti dűlő 3.), ahol elszórt településnyomok voltak ebből a korszakból. Ettől még délkeletre igen nagy mennyiségű kerámiát találtunk a terepbejárás során. Megállapítható, hogy nagy kiterjedésű középkori lelőhelyről lehet szó, amelynek változó intenzitása – a középkori településszerkezet sajátosságai mellett – erős lekopottságának köszönhető. A körforgalom területén lévő nagyszámú, sűrűn elhelyezkedő, de sekély objektum erős lekopottságra utal. A középkoriak mellett néhány őskori objektum is volt ezen a területen. Három objektum a lengyeli kultúra, egy a Somogyvár–Vinkovci-kultúra időszakára keltezhető.

A terület déli részén, az útkorrekció DNy-i és DK-i sarkában őskori objektumok kerültek elő. Ezek jelen-

23 Régészeti Kutatások Magyarországon – Archaeological Investigations in Hungary 2003. Budapest, 2004. 230.; BÁCSMEGI G. – SÜMEGI P.: Héhalom-Templomdomb bronzkori tell geoarchaeológiai vizsgálata. ComArchHung 2005. 167–174.